

z kapitalistických armád

K HODNOCENÍ

ZÁPADNÍ VÝZBROJE

V podmínkách třídně rozděleného světa a za současného rychlého vědeckotechnického rozvoje není hodnocení západní výzbroje jen otázkou odbornou, ale má i nemalý politický význam.

Při hodnocení západní výzbroje již neschází argumentovat pouze zjednodušeným tvrzením, že naše je lepší, nebo mechanicky porovnávat jen takticko-technickou či konstrukční stránku výzbroje. Za mnohostranného působení vědeckotechnické revoluce je třeba brát v úvahu řadu dalších faktorů a jejich vzájemné souvislosti, které se projevují především rostoucí technizací, náročností, složitostí, nákladností a účinností.

Výzbroj západních zemí, především Severoatlantického paktu, je poplatná koncepci přednosti kvality před kvantitou, která byla přijata v roce 1971. Předpokládá — a vývoj k tomu směřuje — spíše méně početné, ale vysoce až úplně profesionalizované operační síly vyzbrojené nejmodernější technikou, zabezpečené v týlu a na vedlejších směrech druhořadějšími, většinou mobilizovanými silami. Tuto špičkovou výzbroj sice nemůžeme po čistě technické stránce bagatelizovat, ale zrovna tak nemůžeme přehlížet její velmi závažné stinné stránky:

1. Na Západě prozatím neexistuje možnost masové výroby složitých zbraňových a jiných systémů, a to ani v takových zemích jako je NSR, Francie, V. Británie nebo dokonce USA, jakkoli je to v rozporu s běžnými představami o technických možnostech a kapacitě jejich zbrojní výroby. Složitě zbraňové systémy se však vyrábějí měsíčním tempem doslova několika a nejvýše několika desítek kusů bez ohledu na to, že poptávka na trhu je obvykle větší.

Tak např. Francie není schopna vyrábět více než 15 letounů Mirage všech typů, ačkoli zájem o ně je mimořádný. Výroba tanků v USA činila v posledních letech kolem 35—40 měsíčně; aby mohla být zvýšena o 10 i více kusů, bylo nutné aktivovat jeden záložní závod. Výroba PL systémů

Podplukovník ing. Josef Hrdlička

mu Gepard v NSR se kalkuluje kolem 10—20 měsíčně atd.

Hlavní příčinou této malovýroby je — kromě konkurenčních zájmů, nedostatku standardizace a mezinárodní spolupráce — nesmírná složitost a pracnost výroby špičkových zbraňových systémů a v nich zvláště elektronických kompletů a dosažení jejich kompatibility.

Nesmíme zapomenout, že pracnost výroby se např. u letounů stejného druhu již v polovině šedesátých let ve srovnání s typy ze 2. světové války zvýšila o více než 2600 %, že např. v 1 dm³ nějakého elektronického zařízení se ve 2. polovině padesátých let umísťlo maximálně 2000 polovodičových prvků, zatímco v současné době tento počet vlivem integrované konstrukce a mikrominiaturizace přesahuje 100 000.

Naproti tomu jednodušší výzbroj, zhruba do úrovně protitankových řízených střel, se vyrábí masově v počtu řádově tisíců měsíčně.

2. Dalším negativní stránkou západní výzbroje je její **nesmírná nákladnost** která znemožňuje nákup nejmodernějších zbraňových systémů ve větším počtu.

Zároveň se ukazuje, že každá nová zbraňová generace je v běžných cenách dvojnásob drahá než generace předchozí, přičemž k obměně dochází v průměru za 10—15 let. Dále platí, že náklady na údržbu a provoz během životnosti dané zbraňové generace jsou dvakrát větší než nákupní cena. Jinými slovy, čím více by se nakoupilo těchto nejmodernějších zbraňových systémů, o to dvojnásob by stála jejich údržba a provoz a nebyly by tudíž peníze na vývoj a nákup další zbraňové generace. To proto, že ve vojenských rozpočtech imperialistických zemí natolik vzrostly výdaje na běžnou činnost, že na nákup výzbroje (včetně námořní) málokdy zůstává více než pětina rozpočtu. Při tom jakkoli tyto rozpočty poznamenané inflací rostou, jejich reálný růst dosahuje v dlouhodobém průměru jen asi 2—4 % ročně, což je ale v podstatě pohlceno rostoucími cenami výzbroje (vlivem technického pokroku), její údržby a provozu. Přes fantastické výše vojenských výdajů je tak prostředků na nákup výzbroje relativně zhruba stejně mnoho, a proto také počet hlavních výzbroje na Západě všeobecně stagnuje. Přitom stále se prohlubující technizace západní výzbroje je již taková, že např. elektronika představuje 20—60 % ceny daného zbraňového systému a navíc elektronifikace zasahuje postupně i jednodušší výzbroj.

Několik příkladů nákladnosti: zatímco ze 2. světové války nakoupily Spojené stá-

ty za 1,1 miliardu dolarů 57 000 tanků, mohou nyní za tuto sumu získat jen 3600 tanků, neboli 16krát méně. U letounů to vychází na 100 až 300 násobné zdražení. Za 4,6 miliardy dolarů nakoupily USA 99 000 letounů a nyní to stačí jen na 980 kusů typu Phantom nebo 300 námořních stíhacích letounů F-14 Tomcat (tento letoun jako systém, tj. s kompletním vybavením atd. stojí 30 miliónů dolarů). Americký tank M48 z poloviny padesátých let stál západoněmeckou armádu 600 tisíc DM, jeho nástupce Leopard 1 o 15 let později již 1,2 miliónů DM a vyvíjený Leopard 2 má stát minimálně 2,4—2,7 miliónů DM a včetně systémové přírůžky asi 3,25 miliónů DM. Ještě horší je situace kolem nového amerického tanku XM-1, kdy americká vláda jich nemůže objednat více než 3325. Přitom celý program bude stát 4,1 miliardy dolarů, takže jeden tank přijde s úvahou všech vedlejších nákladů na 1,6 miliónu dolarů. Další příklady: protiletadlová řízená střela Sparrow o maximálním dosahu 10 km stojí asi 100 tisíc dolarů, náboj pro nově vyvinutou 155 mm houfnici FH 70 (spolupráce NSR, V. Británie a Itálie) stojí 1 300 DM, cena jednoho protitankového raketového systému HOT pro západoněmecké samohybné stíhače tanků činí 775 tisíc DM, samohybný obrněný protiletadlový dvojkanoň Gepard (NSR) ráže 35 mm stojí 4,6 miliónů DM atd.

3. Dalším negativním momentem západní výzbroje, který vyplývá z předchozích dvou i dalších okolností, je prozatím **neexistence vytvářet válečnou zálohu u nejmodernějších zbraňových systémů** západních armád, nejvýše jen operativní zálohu k nahrazení nenadálých ztrát v době míru. Přitom tato záloha málokdy přesahuje 10 %, avšak v řadě případů se nevytváří ani operativní záloha. Namátkou tři příklady z NSR:

— z celkového plánovaného počtu 216 polních houfnic FH 70 je pro operativní zálohu vyčleněno 10, tj. necelých 5 %;

— u raketového protitankového stíhače v počtu 316 (s PTRS HOT) se záloha nevytváří; je možné však zčásti využít 19 stíhačů určených pro výcvik, což v nejlepším případě představuje asi 5 % celkového počtu;

— u 227 protitankových vrtulníků první generace pro západoněmeckou armádu s prvními dodávkami v roce 1980 se z finančních důvodů se žádnou zálohou nepočítá.

Prakticky to znamená, že by imperialistické armády šly do války (až na menší výjimky) s těmi nejmodernějšími zbraňovými systémy, které jsou u vojsk. Jejich

ztráty by byly tedy pohotově nenahraditelné.

Dostáváme se tedy k důležitému konstatování, že válečná záloha Západu zahrnuje převážně jen druhořadější (byť z části modernizované) zbraňové systémy plus moderní až nejmodernější méně nákladnou jednodušší výzbroj.

Pokud se týče rychlého rozvinutí výroby špičkových zbraňových systémů k nahrazení ztrát v počátečním období války je tato možnost prozatím dosti iluzorní, pokud ovšem ohromné zbrojní zakázky bohatých rozvojových zemí již v době míru nepřispějí k výraznějšímu předstihovému rozvinutí špičkové výroby. To se začíná pro Západ ukazovat jako reálná, i když dlouhodobější perspektiva.

4. Neméně důležitou negativní stránkou západní výzbroje je její menší **spolehlivost**. Protože západní systémy jsou neobyčejně komplikované, je výslednicí to, že i bez našeho zásahu a při ideálních polních podmínkách a při vrcholné spolehlivosti komponentů na 99 celých a něco procent je takový zbraňový či jiný komplet sám svou existencí spolehlivý sotva na 70–80 %.

Je ovšem nutné v zájmu serióznosti argumentace poukázat na to, že tento nedostatek ve spolehlivosti se snaží Západ usilovně zmenšit, a to jednak s využitím stavebnicových konstrukcí, kdy se při závadě vymění celý modul, jednak s využitím vestavěné diagnostiky, která umožňuje i podprůměrně obsluze zjistit závadu. Nicméně tento moderní a účinný přístup k řešení spolehlivosti je prozatím uplatněn v malém rozsahu, a to u posledních vývojových nebo nově zaváděných typů výzbroje.

Po stručném objasnění čtyř negativních stránek, které se týkají hodnocení západní výzbroje se vnučuje otázka, proč tedy Západ na takové koncepci přednosti kvality před kvantitou trvá, když navíc je známo, že zejména technické, ekonomické a některé jiné praktické otázky jsou tam posuzovány mírně řečeno střízlivě a když

mnozí poněkud nezávislejší západní odborníci nedostatky této koncepce kritizují.

Vysvětlení k tomu je třeba hledat nejméně ve čtyřech skutečnostech:

— nejprve je to podstata imperialismu, kdy vládnoucí třída chce mít pro své zoldnéře tu nejlepší výzbroj;

— i když se počet hlavních výzbroje na Západě všeobecně nezvyšuje, zvyšuje se s každou novou zbraňovou generací její účinnost o 25–30 %; tím neustále stoupá i bojová hodnota západních armád;

— riziko, které vyplývá z nedostatků koncepce přednosti kvality před kvantitou, je anulováno použitím jaderné výzbroje, minimálně v případě, že by hrozila porážka elitních polních vojsk;

— otázka maximálního zisku, který má poněkud jinou formu než dříve. K tomu několik slov, neboť je to otázka ústřední. Zhruba do poloviny šedesátých let, neboli do širšího prosazení se vědeckotechnické revoluce v západním vojenství, existovalo pro všechny zbrojní výrobce a dodavatele ziskové eldorádo. V důsledku nezbytných úsporných opatření však musela být míra zisku omezena zákonem, přičemž jednoduchá zbrojní výroba byla znevýhodněna. Např. podrobné analýzy v USA ukazují, že míra zisku v civilní výrobě je asi 12 %, zatímco ve zbrojní oblasti se pohybuje v průměru kolem 6–7 %. I když můžeme mít o správnosti analýzy pochybnosti, jedno je zřejmé: v USA a některých jiných státech tisíce a desetitisíce drobných zbrojních dodavatelů víceméně paběrkuje a zúčastní se realizace zbrojních zakázek stále více buď s ohledem na tíživou hospodářskou situaci, nebo z moci zákona. Tito drobnější dodavatelé nejsou již sami schopni nejen vyvíjet, ale ani vyrábět ony špičkové zbraňové systémy, které jsou jediné a výlučně doménou velkých zbrojních monopolů. Ty si je nechají dobře zaplatit, protože zákon v podobných náročných případech umožňuje určitou horní hranici míry tisku, která je vyšší než v civilu a dosahuje v některých oblastech až 15 %.

Důležitým faktorem hodnocení západní výzbroje je její **účinnost**. Tato na první pohled jednoznačná vlastnost je ve skutečnosti značně kombinovaným jevem, který v sobě zahrnuje nejen již uvedené faktory, ale i morálně politického činitele, stupeň ovládnout dané výzbroje, takticko-technickou a konstrukční charakteristiku, určení, antropotechnická hlediska, způsob použití v rámci, resp. v součinnosti s ji-

rou bojovou technikou, množství dané výzbroje u vojsk (mít na zřeteli i okolnost, že větší množství obyčejné výzbroje může za určité situace představovat např. ve srovnání s malým počtem vrcholových bojových prostředků vyšší bojovou účinnost, neboli novou kvalitu), životnost, vlastní ničivý účinek zbraně, otázku standardizace (její existence či neexistence může ve svých důsledcích zvýšit či snížit bojovou

hodnotu příslušné výbroje u vojsk až o 30 %), atd.

Tyto a další vlivy, které působí na stupeň objektivnosti hodnocení je schopen rozborově zvládnout již jen tým fundovaných pracovníků. Že tomu tak opravdu je, to mohu doložit na obdobném případě, kdy „pouhé“ stanovení požadavků (takticko-technických aj.) na nový typ výbroje před zahájením jeho vývoje trvá normálně kolem 1–1,5 roku.

Z toho důvodu a pro zřejmou mnohostrannost kritéria účinnosti nemůžeme tento faktor při běžném nebo povrchním hodnocení západní výbroje uplatňovat kromě případů, že jsou k dispozici využitelné poznatky, že můžeme za použití simulace a další cestou vytvořit model účinnosti zbraňového systému, nebo že ničivý účinek výbroje se výrazně liší.

Přes složitost faktoru účinnosti je však mimo pochybnost obecná převaha socialistické výbroje nad kapitalistickou, což vyplývá především z nedostatku standardizace na Západě a z aspektů společenského zřízení. Tuto převahu uznávají i nejvyšší orgány NATO, neboť ve svém prosincovém zasedání 1976 v Bruselu si stanovily za cíl dosáhnout počátkem osmdesátých let zvratu v pro ně nepříznivém stavu v konvenční výbroji ve srovnání s Varšavskou smlouvou.

Když by někdo přesto setrval na hodnocení výbroje na bázi čistě technické a neuznával by širší souvislosti, ať si uvědomí toto:

Pokud by se v jednotlivých případech naše výbroj jevila jako méně dobrá, není to rozhodně proto, že bychom nedovedli vyrobit obdobný typ jako na Západě. Musíme vidět, že minimálně vedoucí země našeho tábora, Sovětský svaz, který první vstoupil do kosmu a dosahuje celosvětově uznávaných vědeckotechnických úspěchů, byl toho byl schopen. V této souvislosti mohou odkázat přímo i na západní prameny, kde se mimo jiné dočteme, že:

— Západ se „cítí ohrožen“ kvalitou a množstvím nejmodernější výbroje na naší straně (jde o strategickou a jinou špičkovou výbroj); toho ovšem využívá k antikomunistické a protisovětské kampani a především ke zdůvodnění vlastního zbrojení.

— Válečné zkušenosti z posledních izraelsko-arabské války 1973, publikované v západním odborném tisku, hodnotí též světovou výbroj dodanou arabským zemím. Ukázalo se, že např. v tankových střetnutích se složité palebné systémy amerických tanků neosvědčily. Protiletadlové raketové prostředky ochromily izra-

elské letectvo. Komplikované americké letecké PLRS Sparrow s poloaktivním radiolokačním navedením měly kastastrofálně nízkou účinnost; jen kolem 7 %, zatímco relativně jednoduché sovětské infra typy prokázaly vynikající manévrovost, spolehlivost, účinnost) atd.

K tomuto nemůžeme při mechanickém srovnávání naší a západní výbroje opomíjet velmi důležité hledisko času. Známe, že na Západě se z různých příčin uveřejňuje většina informací o teprve vyvíjené nebo právě vyvinuté výbroji, která v nejlepším případě je zaváděna do vojsk až za několik let, přičemž celý proces přezbrojení trvá dalších několik let. Takovouto nezavedenou výbroj přece není možné srovnávat s naší zavedenou výbrojí, neboť časový rozdíl mezi nimi je 10 i více let, což se rovná rozdílu jedné celé zbraňové generace.

I když převaha socialistické vojenské techniky je obecně nesporná, i když toto konstatování je více než potvrzeno též mírovou ofenzivou našeho tábora (neboť síla je nakonec argumentem, který Západ uznává a respektuje), přesto se můžeme v jednotlivých případech setkat s tím, že některý typ výbroje může být na Západě i s úvahou širších souvislostí lepší než srovnatelný náš typ. Takováto výjimka je dokonce v této fázi vývoje přirozená. To proto, že tyto výjimečné případy úzce souvisí s celkovou situací v našem a západním koaličním rámci.

Na naší straně mohl být v důsledku jednotné výbroje armád Varšavské smlouvy nastolen též jednotný rytmus v přezbrojování vojsk, ať již formou výměny celých zbraňových generací „najednou“, nebo postupným etapovým přezbrojováním na racionální či další časové bázi, nebo formou modernizace. Západ k podobnému jednotnému časovému rytmu není schopen dospět dříve, než někdy koncem tohoto století. Každý z imperialistických států má tedy prozatím svůj vlastní rytmus přezbrojování, který se pochopitelně nekryje s rytmem naším. A proto se také stane, že např. americká, či západoněmecká, britská nebo francouzská armáda zavede určitý typ výbroje, který může mít vrcholnou úroveň.

Soutěžení obou světových soustav se dostává do stadia, charakterizovaného určitou vyrovnaností vědeckotechnické hlady. Jednou se podaří něco jedné, podruhé druhé straně. Celkový trend dalšího vývoje se bude již vyznačovat nezvratnou vědeckotechnickou převahou našeho tábora, protože jediný socialismus je schopen vytvářet optimální podmínky pro rozvoj vědy a techniky.